

درنامه

قصه مصداقی (۱)

مؤلفان: فاطمه کاظم پور فرد

فریبا افضلی قادی

سرشناسه: فاطمه کاظم پور فرد، ۱۳۳۵-
 عنوان و نام پدیدآور: درس نامه فقه مقدماتی (۱) / مؤلفان فاطمه کاظم پور فرد - فریبا افضل قادی.
 مشخصات نشر: تهران، کارور، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری: ۳۴۸ص.
 شابک: ۹۷۸۶۰۰۵۴۷۶۱۷۰
 وضعیت فهرست: فیبا
 موضوع: فقه جعفری - قرن ۱۴
 موضوع: فقه جعفری - رساله عملیه
 شناسه افزوده: افضل قادی، فریبا، ۱۳۵۲-
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ د ۴۲۴/۵۱۸۳ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۴۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۵۴۵۴۱

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

دانشگاه امام صادق علیه السلام

عنوان: درسنامه فقه مقدماتی (۱)

مؤلفان: فاطمه کاظم پور فرد و فریبا افضل قادی

آماده سازی: دفتر نشر آثار علمی دانشگاه امام صادق علیه السلام، تهران

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۰

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸۶۰۰۵۴۷۶۱۷۰

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

مرکز پخش: تهران، میدان صنعت، بلوار فرحزادی، خیابان شهید طاهرخانی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، پردیس

خواهران - دفتر نشر آثار علمی حوزه معاونت پژوهشی و فناوری

دورنگار: ۲۲۰۶۵۴۲۷

تلفن: ۲۲۰۹۴۹۰۱-۴

نشانی الکترونیکی: www.isuw.ac.ir

پست الکترونیک: nashreasar@isuw.ac.ir

فهرست مطالب

سخن ناشر	۱۹
مقدمه	۲۱
پیش گفتار	۲۵
بخش اول: جایگاه‌شناسی فقه و احکام	۲۷
درس اول: جایگاه‌شناسی فقه و احکام	۲۹
احکام از نظر لغوی و اصطلاحی	۳۲
حکم تکلیفی و وضعی	۳۲
اهمیت فراگیری احکام	۳۳
دانستنی‌هایی از بحث‌های فقهی	۳۴
احکام ثابت و متغیر	۳۴
نمونه‌هایی از تشریع مقررات و احکام متغیر	۳۶
منابع فقه شیعیان	۳۶
علت اختلاف نظر مراجع	۳۷
فلسفه احکام	۳۹
خلاصه درس	۴۲
سؤالات	۴۳
درس دوم: اجتهاد و تقلید	۴۵
یاد سپاری	۴۹
ارکان تکلیف	۴۹
مباحث مربوط به رکن اول (مقلد)	۵۰

۵۱.....	نظر مراجع در مورد بقاء بر میت
۵۲.....	مباحث مربوط به رکن دوم (مقلد)
۵۳.....	راه‌های تشخیص اجتهاد و اعلمیت مرجع تقلید
۵۴.....	راه‌های به دست آوردن فتوای مجتهد
۵۴.....	اجتهاد متجزی و مطلق
۵۵.....	استقلال در تقلید
۵۵.....	تغییر دادن مرجع تقلید
۵۷.....	عمل بدون تقلید
۵۷.....	حکم تبعیض در تقلید
۵۹.....	مباحث مربوط به رکن سوم (اوامر)
۶۰.....	تفاوت حکم و فتوا
۶۱.....	تفاوت احتیاط واجب و احتیاط مستحب
۶۳.....	خلاصه درس
۶۴.....	سؤالات
۶۵.....	بخش دوم: احکام طهارات و نجاسات
۶۷.....	درس سوم: مطهرات
۶۹.....	اقسام آب‌ها
۷۰.....	مقدار کُر
۷۱.....	طریقه تطهیر آب نجس
۷۲.....	احکام شک در آب
۷۲.....	چگونگی تطهیر اشیاء نجس با آب
۷۹.....	خلاصه درس
۸۰.....	سؤالات

۸۱	درس چهارم: نجاسات
۸۳	احکام نجاسات
۸۵	حکم اشیاء چرمی
۸۹	چند مسأله
۹۰	خلاصه درس
۹۱	سؤالات
۹۳	بخش سوم: احکام طهارات ثلاث (طهارت باطنی)
۹۵	درس پنجم: وضو
۹۸	مباحث کلی مربوط به شستن صورت و دست‌ها
۱۰۲	مسائل مشترک مسح سر و پا
۱۰۳	احکام شرایط وضو
۱۰۴	شرایط اعضای وضو
۱۰۴	شرایط کیفیت وضو
۱۰۵	شرایط وضوگیرنده
۱۰۶	شرایط ظرف وضو
۱۰۶	شرایط زمانی
۱۰۷	شرایط مکانی
۱۰۷	یادآوری
۱۰۸	شرایط واقعی و توجهی
۱۰۹	احکام شکایات وضو
۱۱۱	برای چه کارهایی باید وضو گرفت
۱۱۲	چند مسأله
۱۱۴	مسائل متفرقه

۱۱۵	وضوی ارتماسی
۱۱۵	وضوی جبیره
۱۱۶	تذکرات مربوط به وضوی جبیره
۱۱۷	موارد وضوی جبیره
۱۱۷	احکام وضوی جبیره
۱۲۱	از مواردی که فقط باید تیمم کرد
۱۲۳	خلاصه درس
۱۲۴	سؤالات
۱۲۵	درس ششم: غسل ها
۱۲۷	دستور غسل ترتیبی
۱۲۸	دستور غسل ارتماسی
۱۲۸	احکام غسل
۱۳۲	تفاوت شرایط وضو و غسل
۱۳۳	اقسام غسل
۱۳۴	غسل جنابت
۱۳۷	غسل میت
۱۳۸	یادآوری
۱۴۰	خلاصه درس
۱۴۱	سؤالات
۱۴۳	درس هفتم: غسل های اختصاصی بانوان
۱۴۵	شرایط خون قاعدگی
۱۴۵	شرایط مورد اتفاق در قاعدگی
۱۴۷	شرایط مورد اختلاف در خون قاعدگی

۱۴۸	 اقسام زن‌های حائض
۱۴۸	 معیار به هم خوردن عادت حائض
۱۴۹	 ملاک تشخیص حیض در ابتدا
۱۵۰	 ملاک تمیز حیض در پایان
۱۵۴	 چیزهایی که بر حائض حرام است
۱۵۵	 غسل‌ها و وضوهای مستحبی
۱۵۷	 مفهوم نفاس و مسائل آن
۱۵۷	 ملاک تشخیص نفاس
۱۵۸	 حکم خونی که زن پس از ایام نفاس می‌بیند
۱۵۹	 استحاضه و علایم و موارد آن
۱۶۰	 علایم خون استحاضه
۱۶۰	 اقسام استحاضه و راه شناخت آن
۱۶۰	 راه شناخت اقسام استحاضه
۱۶۱	 وظیفه مستحاضه پیش از هر نماز
۱۶۴	 یادسازی
۱۶۵	 خلاصه درس
۱۶۶	 سؤالات
۱۶۷	 درس هشتم: تیمم
۱۶۹	 دستور تیمم
۱۷۰	 شرایط تیمم
۱۷۱	 چیزهایی که تیمم بر آنها صحیح است
۱۷۳	 در این موارد باید به جای وضو و غسل تیمم کرد
۱۷۳	 چند مسأله

۱۷۶	 خلاصه درس
۱۷۷	 سؤالات
۱۷۹	 بخش چهارم: سایر احکام عبادی
۱۸۱	 درس نهم: احکام خمس و زکات
۱۸۳	 احکام خمس
۱۸۵	 چند مسأله
۱۸۶	 خمس ارث
۱۸۸	 خمس هدیه و بخشش
۱۸۹	 خمس سرمایه
۱۹۱	 خمس درآمد پس انداز شده
۱۹۲	 خمس قرض و وام مصرف شده
۱۹۳	 خمس قرض و وام پس انداز شده
۱۹۴	 خمس قرض و طلب
۱۹۵	 خمس مهریه
۱۹۶	 خمس حقوق بازنشستگی
۱۹۶	 خمس مال حلال مخلوط به حرام
۱۹۹	 خمس سپرده های حج و عمره
۲۰۰	 موارد لزوم مصالحه با حاکم شرع
۲۰۱	 شرایط سیدی که می توان به او خمس داد:
۲۰۲	 اقسام زکات
۲۰۳	 مقدار زکات غلات
۲۰۳	 نصاب دامها و مقدار زکات آن
۲۰۴	 احکام زکات دامها

۲۰۴	نصاب طلا و نقره
۲۰۴	احکام مصرف زکات
۲۰۵	مصرف زکات
۲۰۶	وقت پرداخت زکات
۲۰۷	خلاصه درس
۲۰۹	سؤالات
۲۱۱	درس دهم: مناسک حج
۲۱۴	شرایط وجوب حج
۲۱۵	میزان استطاعت مالی
۲۱۵	اقسام حج
۲۱۵	مناسک حج
۲۱۶	کیفیت احرام
۲۱۶	شرایط لباس احرام
۲۱۷	محرمات احرام
۲۱۸	آنچه بر زنان محرم حرام است
۲۲۱	از تقصیر عمره تا احرام حج
۲۲۲	اعمال حج تمتع و سیر مکانی آن
۲۲۴	اعمال روز عید قربان
۲۲۹	احکام کلی در حج
۲۳۱	خلاصه درس
۲۳۲	سؤالات
۲۳۳	درس یازدهم: امر به معروف و نهی از منکر
۲۳۵	شرایط امر به معروف و نهی از منکر

مراتب امر به معروف و نهی از منکر.....	۲۳۵
خلاصه درس.....	۲۴۰
سؤالات.....	۲۴۱
درس دوازدهم: اعتکاف.....	۲۴۳
اقسام اعتکاف.....	۲۴۵
نیت اعتکاف.....	۲۴۵
نیابت در اعتکاف.....	۲۴۵
زمان اعتکاف.....	۲۴۶
مکان اعتکاف.....	۲۴۶
مدت اعتکاف.....	۲۴۷
روزه اعتکاف.....	۲۴۷
محرمات اعتکاف.....	۲۴۷
اجازه در اعتکاف.....	۲۴۸
خروج از مسجد.....	۲۴۹
قطع اعتکاف.....	۲۵۰
مبطلات اعتکاف.....	۲۵۰
خلاصه درس.....	۲۵۳
سؤالات.....	۲۵۴
بخش پنجم: احکام مسائل متفرقه مورد نیاز.....	۲۵۵
درس سیزدهم: احکام موسیقی.....	۲۵۷
غنا.....	۲۵۹
طرب.....	۲۶۰
لهو.....	۲۶۱

۲۶۲	 موسیقی
۲۶۴	 چند استفتاء از مراجع
۲۶۹	 خلاصه درس
۲۷۱	 سوالات
۲۷۳	 درس چهاردهم: احکام پوشش
۲۷۶	 احکام پوشش مرد
۲۷۶	 لباس های حرام برای مرد
۲۷۶	 پوشش مرد از محارم و مردان دیگر
۲۷۷	 پوشش مرد از زنان نامحرم
۲۷۷	 پوشش مرد از بچه ها
۲۷۷	 احکام پوشش زن
۲۷۷	 پوشش زن از نامحرم
۲۷۹	 احکام جوراب ها
۲۷۹	 احکام چادر
۲۸۰	 احکام زینت
۲۸۱	 پوشش زن از زن
۲۸۱	 پوشش زن از بچه ها
۲۸۲	 احکام لباس هایی که پوشیدن آن برای مرد و زن حرام است
۲۸۲	 لباس شهرت
۲۸۲	 لباس مختص
۲۸۳	 لباس مهتج
۲۸۳	 لباس غضبی
۲۸۵	 خلاصه درس

۲۸۶	سؤالات
۲۸۷	درس پانزدهم: احکام خوراکی ها
۲۸۹	پرندگان
۲۹۰	آبزیان
۲۹۰	اجزاء حرام حیوان های حلال گوشت
۲۹۰	چند مسأله
۲۹۲	سؤالات
۲۹۳	درس شانزدهم: احکام اختیاری (غیر الزامی)
۲۹۵	قسم و انواع آن
۲۹۶	شرایط انعقاد قسم
۲۹۷	آنچه به اصل قسم بر می گردد
۲۹۷	نذر
۲۹۸	کفاره تخلف نذر
۲۹۸	عهد
۲۹۹	صدقه
۲۹۹	احکام صدقه
۳۰۰	کفاره و اقسام آن
۳۰۰	اقسام کفاره
۳۰۰	چند استفتاء از مراجع
۳۰۴	خلاصه درس
۳۰۵	سؤالات
۳۰۷	درس هفدهم: احکام امور مالی و وام های بانکی
۳۰۹	نظام بانکی در کشور

۳۰۹	سود سپرده گذاری
۳۰۹	قرض الحسنه
۳۱۰	وام بانکی
۳۱۰	اقسام ربا
۳۱۰	قسم اول: ربای معاملی
۳۱۱	قسم دوم: ربای قرضی
۳۱۱	مواردی که زیادی گرفتن اشکال ندارد
۳۱۶	سوالات
۳۱۷	درس هجدهم: احکام مجهول المالک
۳۲۰	چگونگی اعلان اشیاء پیدا شده
۳۲۳	سوالات
۳۲۵	بخش پنجم: عقود اسلامی
۳۲۷	درس نوزدهم: انواع عقود معاملی
۳۲۹	وقف
۳۲۹	اقسام وقف
۳۲۹	شرایط وقف
۳۳۰	رهن
۳۳۱	حواله
۳۳۱	ضمان
۳۳۱	شرایط ضمان
۳۳۲	کفالت
۳۳۲	شرایط کفالت
۳۳۲	وکالت
۳۳۲	شرایط وکالت

۳۳۳		حَجَر
۳۳۴		ودیعہ
۳۳۴		احکام امانت داری
۳۳۴		عاریہ
۳۳۵		شرکت
۳۳۵		تعریف شرکت
۳۳۶		مضاربه
۳۳۶		شرایط صاحب مال
۳۳۶		شرایط عامل
۳۳۷		شرایط مال
۳۳۷		شرایط سود
۳۳۷		خرید و فروش
۳۳۷		خرید و فروش واجب
۳۳۸		خرید و فروش مستحب
۳۳۸		خرید و فروش حرام
۳۳۸		خرید و فروش مکروه
۳۳۹		خرید و فروش مباح
۳۴۰		خیار یا اختیار فسخ و انواع آن
۳۴۱		بُفَعَه
۳۴۲		اجاره
۳۴۲		شرایط مالی که اجاره می دهند
۳۴۲		جعل
۳۴۳		اقسام جعل

منابع فرعی ۳۴۷

فهرست منابع و مآخذ ۳۵۰

فهرست اشکال

شکل ۱- ترتیب اعمال حج تمتع در یک نگاه ۲۱۳

شکل ۲- ترتیب اعمال عمره تمتع در یک نگاه ۲۱۴

شکل ۳- موقعیت مطاق ۲۱۹

شکل ۴- احکام پوشش در یک نگاه ۲۷۵

www.ketab.ir

سخن ناشر

«لقد من الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا من انفسهم يتلوا عليهم آياته و يزكيهم
و يعلمهم الكتاب و الحكمة و ان كانوا من قبل لفى ضلال مبين»

(آل عمران/۱۶۴)

حمد و ثنا خداوند بزرگ و ذات احدیت را که امتیاز و درجه را برای عالمان و دانشمندان در نزدیکی به جایگاه پر عظمت خویش قرار داد؛ همو که در این آیه شریفه بر مؤمنین منت نهاد، آنگاه که از نفس خودشان رسولی را برانگیخت تا برای آنان آیات وحی بخواند و آنان را بشارت و بیم دهد. به تحقیق که مرتبت علم و دانش و فضل و معرفت در نزد خدا در جایگاهی قرار دارد که احدیت به واسطه دهش آن به آدمی بر بشریت منت نهاده است.

خداوند را شاکریم که در عصری که هنوز در برخی از کشورهای جهان، زنان را واجد شرایط شرکت در محافل سیاسی، اجتماعی و علمی نمی‌دانند، خواهران گرامی ما در عرصه علم، تحقیق و پژوهش پیش می‌تازند و به جهت والا و اراده استوار خویش، اندیشه‌ها را به تکاپو و قلم‌ها را به حرکت وا می‌دارند. (رئیس محترم دانشگاه امام صادق علیه السلام آیت‌الله مهدوی کنی)

این توفیق الهی است که یک مرکز داعیه‌دار علم و دانش بتواند در دستیابی به اهداف بلندمرتبه علم و دانش، برنامه‌های خود را بر مدار معرفت و دانایی قرار دهد؛ چرا که علم و معرفت از چنان قدر، منزلت و عظمتی برخوردار است که باید گام نهادن در مسیر آن را از الطاف الهی دانست. دانشگاه امام صادق علیه السلام پردیس خواهران در طی سالیان گذشته افتخار این را داشته که در این راستا هر چند مختصر و کوتاه، گام‌هایی برداشته و افق بلندی را در

چشم‌انداز علمی خود پیش رو دارد که البته برخی فعالیت‌ها به صورت راهبردی یعنی درازمدت و برخی فعالیت‌ها به صورت میان مدت و کوتاه‌مدت بوده است؛ از جمله فعالیت‌های این مرکز در بخش‌های علمی، آموزشی و پژوهشی، به انجام رسانیدن برخی طرح‌ها، پژوهش‌ها و انتشار آن در قالب کتاب می‌باشد که اهداف متعالی دانشگاه را در دستیابی به رویکردهای تعیین‌شده به پیش خواهد برد. در این راستا الگوی اسلامی-ایرانی رشد، تعالی و پیشرفت در مسیر اهداف متعالی و بلند نظام جمهوری اسلامی، از رویکردهای نوینی است که در دستیابی به فعالیت‌های برنامه‌ای، مورد توجه واقع می‌شود.

معاونت پژوهشی از زمان تشکیل تاکنون به این مهم توجه داشته و برنامه‌ها و فعالیت‌هایی را به انجام رسانیده است. این معاونت تلاش دارد با عمق بخشیدن به این فعالیت‌ها و تهیه و تنظیم برنامه‌های راهبردی در راستای محقق نمودن پژوهش‌های علمی، راهبردی و کاربردی دانشگاه، گام‌هایی را بردارد و مطابق با ساختار علمی دانشگاه به عنوان سازمانی دانش‌بنیان، برنامه‌محور، توسعه‌گرا و تحول‌مدار برای پاسخ‌گویی به نیازهای رو به رشد جامعه فراگیران خود، تلاش دارد با نیازسنجی و پاسخ‌گویی به مطالبات، به پژوهش‌های علمی به‌ویژه در شاخه‌های مطالعات زنان با گرایش‌های نسل جوان پاسخ دهد.

خوشبختانه این فعالیت مورد استقبال اساتید، دانشجویان و برخی محیط‌های علمی در استفاده و بهره‌برداری از برخی کتب چاپ‌شده بوده است. از کلیه کسانی که ما را در این مسیر یاری نموده‌اند، تشکر و تقدیر نموده و پذیرای همه محققان و فرهیختگان گرامی جهت همکاری در امور علمی و پژوهشی می‌باشیم.

اداره کل پژوهش، حوزه معاونت پژوهشی و فناوری

دانشگاه امام صادق علیه السلام پردیس خاوران

مقدمه

حمد خدایی را سزااست که به بشر نیروی خرد ارزانی داشت و آنان را با ارسال رسل و تنزیل کتب، خردورزی آموخت.

ان لله علی الناس حجتین. حجه ظاهره و حجه باطنه. فاما الظاهره فالرسل والانبياء والائمة و اما الباطنه فالعقول و مقرر نمود تا بندگان در پرتو آموزه‌های وحیانی انبیاء الهی از یتابع حکمت الهی سیراب گردند و از ضلالت و گمراهی رهانیده شوند. «یعلمهم الكتاب و الحکمه و ان كانوا من قبل لفی ضلال بعيد»

درود خداوند بر آخرین پیام‌آور وحی، حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی ﷺ، که خداوند به ایشان رسالت اخذ وحی را ارزانی داشته و احکام دین الهی را ابلاغ نمود و صدور احکام و تشریع فرائض و سنن را به او آموخت، و آموزش وظایف علمی و عملی بندگان را به پیامبرش تکلیف نمود و ایشان نیز در نهایت رحمت و رأفت به انذار و تبشیر بندگان پرداختند، به گونه‌ای که خداوند ایشان را خطاب قرار داد و می‌فرماید «لقد جاءکم رسول من انفسکم عزیز علیہ ما عتتم حریص علیکم و بالمومنین روف رحیم» (توبه / ۱۲۸).

آن حضرت در این راه با زحمت و مشقت‌های فراوان رسالت خویش را ابلاغ نمود «ظه ما انزلنا علیک لتشقی» و در طی این طریق به گونه‌ای مورد آزار و اذیت قرار گرفت که خود فرمود «و ما اودئی نبی بمثل ما اودیت». ایشان در اواخر عمر شریف خویش مأموریت یافت «یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک فان لم تفعل فما بلغت رسالتک» که تمام شئونات خود را به عینه به ایمان محکم دست‌پرورده رسالت و نفس خویش (انفسنا و انفسکم) بسپارد.

همو که به اتفاق، افضل، اشجع، اتقی و اکمل انسان‌ها بوده تا عقول عالمیان را رهبری نماید و پس از او فرزندانش را «نور علی نور یهدی من یشاء» یکی پس از دیگری وارث بالاستحقاق مقام ولایت قرار داد تا حقانیت شریعت را از هرگونه گزند و خطا مصونیت بخشند و دین خدا را از خطا و اشتباه در امان دارند تا بدین صورت جامعه را تا ظهور دولت حق در دو حوزه نظری و عملی رهبری نمایند.

اما پیش‌بینی مولی‌الموحدین که فرمود «ان اخوف ما اخاف علیکم اثنان، اتباع الهوی و طول الامل» به وقوع پیوست.

امت اسلام پراکنده شدند و تعداد کثیری از امت، استخلاف الهیه امنای امت را نپذیرفتند و آنان را از تصرف در امورشان باز داشتند و شیطان صفتان تاریخ و ددمنشان روزگار آن موالی گرامی را از ایفای حق خویش و شئون الهیه و متصرف بودن امور بندگان خدا به‌طور کامل باز داشتند و بدین ترتیب دوره تشریح تا زمان آخرین حجت خدا ادامه یافت؛ و تا آن زمانی که بندگان خدا لیاقت درک حضور آخرین ولی امت را نیابند خورشید وجود او در پرده غیبت خواهد ماند. لذا عالم بشریت تنها از پشت ابرها و حجاب‌های درونی خویش در کمال بی‌لیاقتی و عدم درک شأنیت او، از حضورش مستفیض می‌شوند. «وجوده لطف، تصرفه لطف آخر و عدمه مناه» اما او پیوسته به یاد امت جدش می‌باشد و خود نیز فرمود «انا غیر مهملین لامرکم و لا ناسین لذکرکم» آن خورشید امت جد خویش را سفارش نموده که حوادث و رویدادهای زمانه خویش را با رجوع به حجت‌های ما دریابید. «و اما الحوادث الواقعة فارجعوا الی رواه احادیثنا».

در این شرایط بود که کشف و نبط احکام توسط فقیهان امت با تأسیس حوزه‌های علمیه اجتهادیه رونق بیشتری گرفت تا متفقهان شریعت محمدی^۶ راهبر عوام الناس گردند «ومن کان صائنا لنفسه حافظا لدینه مخالفا لهواه مطیعا لامر مولاه فللعوام ان یقلدوه فانهم حجتی علیکم و انا حجت الله علیهم»؛ امنای امت بار خطیر استنباط احکام و کشفیات موضوعات علمی - فقهی را به عهده گرفتند و بار دیگر لطف خدا را در حق امت اسلامی پاس نهادند.

و آن دسته از بندگان خدا که قدرت درک عمیق و نبط مسائل شرعیه را نداشتند و نیز توان عمل به احتیاط از باب اطمینان به انطباق بما انزل الله الیه برای آنان مقدور نبود، بار مسئولیت فهم تکالیف خود را به گردن مراجع عالیقدر خویش انداختند و هر مکلفی را وظیفه آن شد که یا خود مجتهد باشد و در استنباط احکام علمی بکوشد و یا احتیاط نماید که آنچه را انجام می‌دهد به واقعیات نزدیک باشد و یا اگر توان اجتهاد یا عمل به احتیاط را ندارد، از عالمان دینی تقلید نماید تا افعال و اعمال زندگی خود را مطابق شریعت، سنن و فرائض تشریع محمدی صلی الله علیه و آله قرار دهد. از طرف دیگر عالم دینی سعی در کشف و نبط احکام دارد؛ یعنی یا مأجور به دو اجر (مجتهد مصیب) و یا تنها پاداش اجتهاد و کوشش خود را به‌خاطر استخراج احکام الهی من غیر انطباق با واقع ما انزل الله الیه دارد. (مجتهد مخطیء) در هر دو حال عالمان دینی و مراجع عالیقدر حق عظیمی بر گردن امت اسلامی و مکلفین و عوام الناس دارند و تا آخر الزمان تمام امت اسلامی را مدیون زحمات عمر چندین ساله خویش قرار دادند. درود خداوند بر همه مراجع تقلید و صلوات و مغفرت الهی بر ارواح همه امناء، علماء و مراجعی باد که با رحلت آنها ثلثمه‌های فراوان بر پیکر عالم اسلامی وارد شده است. به‌ویژه آن پیر قائد حضرت امام خمینی (ره) که با سیادت، قیادت و رشادت خود فرقان بین حق و باطل را به امت اسلامی و هر انسان دین‌آلودی حق نشان داد.

لذا لازم است که دانش‌پژوهان با فراگیری نور ذخیره شده در قلوب «العلم نور یقذفه الله علی قلب من یشاء» علوم آنها و احکام عملی مستنبطه آن ارواح طیبه و دیگر عالمان متفقه، دین خویش را آن‌گونه که شایسته است به آنها ادا نمایند و از طریق عمل به تکالیف عملی، ذمه خویش را نسبت به عالمان دینی و مرجعیت بریء دارند.

فاطمه کاظم‌پور فرد

شهریور ماه ۱۳۹۰ مطابق شوال ۱۴۳۲ هـ

پیش‌گفتار

طبق آموزه‌های شریعت، آموختن مسائل فقهی و احکام عملی وظیفه هر مکلفی است، به‌گونه‌ای که در حوزه عمل از صحت اعمال خود اطمینان نماید؛ زیرا لزوم کسب علم و اطمینان از صحت عمل، موجب لزوم فراگیری و دانستن احکام و افعال می‌گردد، به نحوی که در صورت عدم الطابق با موازین شریعت منجر به اعاده و تکرار عمل می‌شود.

به همین جهت دانستن احکام و محائل مبتلابه در حوزه تکلیف به‌عنوان یک اصل اولی حوزه دیانت فرد محسوب می‌شود. فراگیری احکام عملی در حوزه دین برای دانشجویان که در حوزه عمل راه شریعت را می‌پیمایند، مهم قلمداد می‌شود. اما از آنجایی که آشنایی با یک دوره فقه به‌صورت اجمالی برای دانشجویان با توجه به ضیق وقت با صعوبت و مشکلات همراه خواهد بود، از این‌رو با بررسی‌های به عمل آمده در گروه آموزشی فقه دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) - پردیس خواهران - تدوین درسی که شامل بر مسائل مورد ابتلای دانشجویان پیشنهاد گردید که به حمدالله با استقبال و موافقت سریع معاونت پژوهش دانشگاه مواجه گردید؛ و از آنجایی که اینجانب طی چند سال به تدریس آموزش احکام فقه فارسی مشغول بوده و همچنین همکار عزیزم سرکار خانم فریبا افضلی در طی چندین ترم آموزشی تجربیات قابل ملاحظه‌ای از تدریس این موضوعات کسب نمودند، لذا با همکاری ایشان امر تدوین درسی را آغاز نمودیم و حاصل تلاش ما با توجه به سرفصل‌های موجود در عناوین دروس فقهی دانشگاه و نیز ساعات تدریس و برنامه‌های گروه فقه به بررسی نظرات فقه‌های معاصر در بعضی ابواب اختصاص یافت. امید است سایر احکام مورد نیاز همچون احکام مربوط به نماز و روزه و... با توجه به اهمیتی که دارند و به مقتضای شرایط واحدهای آموزشی در جلد دوم درسی تدوین گردد.

لازم به ذکر است، درسنامه حاضر نیاز کلیه کلاس‌های آموزشی را در حد آشنایی اجمالی مرتفع می‌سازد و نیز همه مکلفین که مایلند نظر مراجع خود را یکجا و به صورت جمع‌آوری شده بدانند، می‌توانند از این درسنامه استفاده نمایند؛ لذا کتاب حاضر قابل تدریس در دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه (فقه مقدماتی) و سایر مراکز علمی بوده و نیاز بسیاری از مکلفین را در حوزه عمل مرتفع می‌سازد.

بر خود لازم می‌دانم که از معاون محترم پژوهشی دانشگاه، مدیریت مرکز تحقیقات و رئیس گروه آموزشی فقه که با امر تدوین درسنامه موافقت نمودند، سپاس‌گزاری و نیز از همکار عزیزم سرکار خانم فریبا افضلی که در تدوین و تهیه درسنامه به‌طور جدی مرا یاری نمودند، کمال تشکر را نمایم.

پیشاپیش مراتب سپاس توأم با اخلاص خود را از قاطبه صاحب‌نظران در حوزه شریعت اعلام می‌دارم که اعتراف به نواقص تدوین کار و واقف بودن به نقص کار را از اینجانب بپذیرند و از همه مدرسین احکام شرعی درخواست می‌نمایم که با راهنمایی، تذکرات علمی و نقطه نظرات ارزشمند خویش، مرا در جهت رفع نواقص کتاب یاری نمایند تا بتوانم از رهنمون‌های آنها بهره‌مند شوم.

«اللهم ما عرفتنا من الحق فحجنا و ما قصرنا عنه فبلغنا»

فاطمه کاظم‌پور فرد / عضو هیأت علمی دانشگاه امام صادق (ع)

F_Kazempoor@isuw.ac.ir